

NYELVPOLITIKA MAGYARORSZÁGON

KÖZÉPPONTBAN A NYELVI KISEBBSÉGEK¹

BARTHA CSILLA

1. Bevezetés

A Magyar Köztársaság 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz további kilenc új tagállammal együtt. A kommunista rezsim bukása utána az egymást követő kormányok alapjaiban próbálták megváltoztatni a politikai, gazdasági és oktatási rendszereket, azonban a nyelvpolitika fő kérdései (kisebbségi oktatás, idegen nyelvek oktatása és tanulása, stb.) a mai napig számos ellentmondást rejtenek magukban.

Az explicit nyelvpolitika törvényekben, rendeletekben és határozatokban ölt testet, melyek többségét hazánk uniós csatlakozása előtt hozták (pl. az 1989-es alkotmánykiegészítés, az 1993-ban hozott Köznevelési Törvény, az 1995-ös kormányrendelet a Nemzeti Alaptantervről és az 1997-es érettségít szabályozó kormányrendeletek), melyek az 1993-as Kisebbségi Törvénnyel és nemzetközi jogszabályokkal együtt alkotják a kisebbségi oktatás jogi keretrendszerét.

Bár Magyarország nyelvi és kulturális szempontból sokszínű ország volt évszázadokon keresztül, és az állam fennmaradt etnikai és kulturális sokszínűségének megőrzése akár alkotmányos kötelességnek is tűnhet (Majtényi, 2005), a Magyar Köztársaságot egynyelvű országgént tartják számon (OECD PISA 2006²). Idegennyelveket széles körben tanítanak a köznevelésben és magán nyelvviskolákban felnőttek részére, azonban a lakosság többsége nem beszél egyetlen idegen nyelvet sem³.

A "koncentrált figyelem és törekvések" változásokat idéztek elő: az orosz nyelv teljesen eltűnt a tantervből, az oktatási rendszert decentralizálták, új típusú iskolákat alapítottak, bevezetésre került a szabad idegen nyelv választása, új értékelési technikákat alkalmaznak, általánossá váltak az im-

¹ A kutatást az Európai Bizottság (szerződés száma: 029124 (CIT6) SSA), EACEA 30/07 (2008-0615/001-001) és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta, BO/00259/07. Hálával tartozom Kontra Editnek, akivel közösen készített, a magyarországi idegennyelv-oktatás rendszerváltás utáni helyzetével foglalkozó tanulmányunk eredményeit itt felhasználtam.

² Az OECD PISA 2006 adatbázis adatai szerint (EACEA, 2008) 99,2% azon 15 éves diákok aránya, aki bevállása szerint az oktatás nyelve (a magyar) megegyezik az otthon használt nyelvvél.

³ A Special Eurobarometer 243 statisztikái szerint 2006-ban a lakosság mindösszesen 42%-a állítja, hogy társalgási szinten beszél legalább egy idegen nyelven, szemben az Európai Unió 56%-os átlagával (European Commission, 2006a).

portált tankönyvek, s nem utolsó sorban megnyíltak a határok. Mindazonáltal ezek a változások felülről, egy tollvonással meghozhatók (Kontra and Bartha forthcoming). Az elmúlt években számtalan politikai és civil kezdeményezés foglalkozott az idegen nyelvek és kisebbségi nyelvek oktatásának jogi szabályozásával, aminek hosszabb távon lehetnek hatásai az ország de facto nyelvi sokszínűségére. Azonban a jog által biztosított védelem és programok per se nem elegendők ahhoz, hogy hatékonyan címezzék meg az idegen és kisebbségi nyelvek oktatásában felmerülő problémákat: önmagukban nem képesek garantálni a többnyelvűség gyakorlati megvalósulását, az 1+2 megtanult vagy megőrzött nyelv kívánalmának betartását (Vizi, 2003).

2. Nyelvi másság: magyarországi kisebbségek

2.1. Néhány adat

A Magyar Köztársaság jelenlegi területén élő kisebbségek aránya a népszámlálás adatai szerint közel 3%-ot tesz ki, míg a becslések szerint ez kb. 8-10%-ot jelent (l. 1. sz. táblázat).

Népszámlálás szerinti és becsült adatok a kisebbségekről

Kisebbségek	1990-es népszámlálás (Nemzetiség)	2001-es népszámlálás (Nemzetiség)	1990-es népszámlálás (Anyanyelv)	2001-es népszámlálás (Anyanyelv)	Becsült szám
Cigány/roma	142 683	189 984	48 072	48 685	400 000-600 000
Német	30 824	62 233	37 511	33 792	200 000-220 000
Horvát	13 570	15 620	17 577	14 345	80 000-90 000
Szlovák	10 459	17 693	12 745	11 817	100 000-110 000
Román	10 740	7 995	8 730	8 482	25 000
Szerb	2 905	3 816	2 953	3 388	5 000-10 000
Örmény	--	620	37	294	3 500-10 000
Lengyel	--	2 962	3 788	2 580	10 000
Szlovén	1 930	3 040	2 627	3 187	5 000
Rutén	--	1 098	674	1 113	6 000
Görög	--	2 509	1 640	1 921	4 000-4 500
Bolgát	--	1 358	1 370	1 299	3 000-3 500
Ukrán	--	5 070	--	4 885	2 000
Összesen	213 111	314 060	137 724	135 788 (-1.41%)	835 000-1 083 955

Forrás: KSH 1990-es és 2001-es népszámlálás⁴

⁴ A 2001-es népszámlálás szerint 314, 060 személy vallotta magát valamelyik nemzeti kisebbség tagjának a 10,198,315 főből, míg 135,788 személy tartotta az egyik kisebbségi nyelvet anyanyelvének. 300,627 személy vállalt kapcsolódást a nemzeti kisebbségi kulturális értékekkel, míg 166,366 személy használja a kisebbségi nyelvet családi és baráti körben. (Népszámlálás 2001, 2002).

A kisebbségi csoportok változatos képet mutatnak társadalmi, kulturális, gazdasági és nyelvi szempontból, ugyanakkor közös jellemzőjük, hogy tagjaik régóta egyenlőtlen hatalmi elrendezésben élnek, s e csoportok által beszélt nyelvek nem részesültek ugyanolyan elbánásban, mint a többségi nyelv, a magyar. A legtöbb kisebbségi közösség a nyelvcsere előrehaladott fázisát éli át (Borbély, 2001; Bartha and Borbély 2006).

2.2. Oktatás és nyelvmegtartás

A közoktatási rendszeren belül a nemzeti és etnikai kisebbségek számára fenntartott oktatási intézmények öt típusa létezik: anyanyelvi, kétnyelvű, kisebbségi nyelvi oktatás, roma felzárkóztató, illetve kiegészítő kisebbségi oktatás. Mivel a lengyel, görög, örmény, ruszin és ukrán nemzetiség nem rendelkezik saját kisebbségi oktatási rendszerrel, az anyanyelv oktatását ún. vasárnapi iskolákban vagy az állam által támogatott kiegészítő kisebbségi oktatás keretein belül valósítják meg. A kisebbségi programokat választók döntő többsége a kisebbségi nyelv oktatását biztosító (nyelvoktató) iskolákba iratkozik be, melyek a szóban forgó kisebbségi nyelvet második nyelvként tanítják a Nemzeti Alaptanterv szerint. A kétnyelvű iskolákban a humán tudományokat (történelem, irodalom, földrajz) a kisebbségi nyelven oktatják, míg a természettudományokat magyarul. Sajnálatos módon a kisebbségi anyanyelvű oktatás kevésbé népszerű (csak a magyar nyelv és irodalom tanítása zajlik magyar nyelven). Bár az általános iskolás korú gyermekek kb. 8%-a roma/cigány, mindeddig sem a romanit, sem a beást beszélő közösségek nem tanulhatták a közoktatásban saját nyelvüket, ill. vehettek részt anyanyelvükön zajló oktatásban (Bartha 2007).

A közoktatás adatai a kisebbségi nyelvek iránti növekvő érdeklődést jeleznek, azonban, ahogyan azt Imre (2007) is hangsúlyozta az egyik legújabb tanulmányában, a beiratkozási tendenciák ugyan kedvezőek, ám kevésbé kedvező folyamatokról is árulkodnak: például a diákok számának csökkenéséről és a stagnáló vagy hanyatló érdeklődésről az összes kisebbségi nyelvet illetően a német kivételével.

A közkedvelt, széles körben használt uniós nyelv(ek) negatív hatása az anyanyelvekre az egyik legfontosabb faktor (Imre, 2007). A Nemzeti Alaptanterv szerint a diákok elvben megválaszthatják, milyen idegen nyelvet kívánnak tanulni: a Magyarországon legnépszerűbb nyelvek egyikét, egy kevésbé használt nyelvet, egy kisebbségi nyelvet vagy második nyelvként egy már nem használt nyelvet, pl. a latint. A leggyakrabban azonban a választás attól függ, mely nyelvekből áll rendelkezésre tanár (Kontra and Bartha forthcoming).

A német nemzetiség alap- és középfokú oktatási részvétele és felülreprezentáltsága meghatározó; a többi nyelvi csoportnál a diákok száma ugyanakkor csökken vagy stagnál. A látszólag kedvező statisztikai változások tehát a német (ezen a sztenderd német értendő) nyelv növekvő presztízsének eredményei. A német kisebbségi oktatás igényének egyik oka, hogy a német nyelv ismerete magas piaci értékkel bír az élet számos területén (Erb 2006).

A 2009-es kormányjelentés alapján megállapítható, hogy a középfokú oktatásban részt vevő diákok száma csökken, ami a kisebbségi jogok és implementációjuk közötti ellentmondások nyilvánvaló jele. További okok között említendők a kisebbségi osztályokkal vagy programokkal rendelkező középiskolák hiánya bizonyos régiókban, a tökéletlen infrastruktúra, az oktatáshoz szükséges személyi feltételek hiánya. A kisebbségekhez tartozó diákok és szüleik nem motiváltak eléggé, hogy kisebbségi középiskolát válasszanak. Ennek okai többek között a középiskolai oktatás szerkezeti átalakításában, a 6 és 8 osztályos középiskolák bevezetésében, az idegennyelv-tanítás reformjaiban és gyakorlatában is keresendők. A német nyelv kivételével a kisebbségi nyelven zajló középfokú oktatás korlátozza a diákok lehetőségeit a felfelé történő mobilitásban és csökkenti esélyeiket a felsőoktatásba való bekerülést illetően is. A diákok mindösszesen nyelvtanári MA diplomát szerezhetnek, és ezt sem minden kisebbségi nyelvből.

3. Összegző megjegyzések

A magyarországi nyelvpolitika elméletben az állampolgárok közötti egyenlőségre, az identitás megválasztásának szabadságára stb. épül. Ezek az elvek a nyelvek tekintetében is értelmezendők, hiszen azok gyakran az etnikai identitás kifejezői. Ezek a jogok azonban nem mindenkor érvényesülhetnek a gyakorlatban. Sokszor jelentősen eltérnek a nyelvvel kapcsolatos, kinyilvánított kisebbségi elvek (beleértve a ratifikált nemzetközi jogszabályokat) *de facto* alkalmazásuktól.

Az oktatásnak – ideális esetben – biztosítania kell az esélyt mindenki számára azokkal a hegemon, asszimiláló törekvésekkel szemben, melyek rejtett célja, hogy megakadályozza a kevésbé használt nyelvek és változatok beépülését a társadalom intézményrendszerébe. A valóságban azonban a jogegyenlőség továbbra is csupán kívánalom marad jó néhány iskola esetében, melyek hozzáállása elutasító a kulturális és nyelvi sokszínűséggel szemben. Az elit kétnyelvűség – különösen az angol és a német – magasra értékelt és egyre

inkább mindennapos gyakorlattá válik a kisebbségek fiatalabb generációja körében, miközben a kisebbségi nyelvek fennmaradása egyre inkább veszélyeztetett. Hazánkban a két- és többnyelvűség és a nyelvi sokszínűség fogalmához számtalan jelző és jelentés kapcsolódik: ideális/valódi/elit, ill. hiányos/népi stb. A tudományos diskurzusban továbbra is markánsan jelen vannak azok az egynyelvű ideológiák és téves koncepciók, melyek hatással vannak az oktatási rendszerre, a nyelvoktatási elvekre és cselekvési tervekre, továbbá befolyásolják az egyéni és családi nyelv- és iskolaválasztási döntéseket. A két- és többnyelvűség téves értelmezése szerint a két vagy több nyelvvél való kapcsolat azon formái, melyek a valóságban nem jelentik e nyelvek “tökéletes” tudását, a szociális, kognitív és érzelmi fejlődésre nézve károsnak minősülnek, így a szülők és tanárok rendelkezésre álló, ilyen típusú információi vagy az információ hiánya mind negatív következménnyel bír. Erre az ideológiai környezetre jellemző a standardizált nyelvi sokszínűség és a nyelvek hierarchikus heterogenitása (Gal, 2006), valamint az idegen/második/kisebbségi nyelvoktatás “régí modellje” (cf. Tinsley, 2003: 48)

A nyelv átadása a családon belül (c.f. Fishman 1991) az egyik legfontosabb kérdés az anyanyelv fennmaradása és a tartós többnyelvűség tekintetében. Azonban napjainkban, amikor a gyerekek otthon szerzett nyelvi képességei egy-egy kisebbségi nyelv tekintetében korlátozottak, e nyelvek fennmaradása, a két- és többnyelvűség kedvező befolyásolása érdekében a tanárképzés, a módszerek, a koordináció és monitoring rendszer tekintetében is elengedhetetlenül szükséges új, differenciált nyelvoktatási megközelítést alkalmazni. Bár a társadalmi és ideológiai környezet jelentősen megváltozott a kommunista rezsim 1989-es bukása óta, a nyelvi sokszínűséget, az elvárt 2+1 nyelv ismeretét, különösen pedig az ún. európai többnyelvűséget csak kelet-európai nyelvi kontextusban lehet árnyaltan értelmezni. A nyelvi sokszínűség sok belső és külső jellemvonása ugyanis, melyeket korábban a kibővített Európa nyugati felére vonatkozóan azonosítottak, csak korlátozottan érvényes az EU keleti régióira (Euromosaic III).

Bibliográfia

- Bartha, Csilla. 2007. Summary. In: Bartha, Csilla ed., *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében*. [Gypsy (Romani/Boyash) Communities and their Languages in the Carpathian Basin] Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 334–342.
- Bartha, Csilla and Borbély, Anna. 2006. Dimensions of linguistic otherness: prospects of minority language maintenance in Hungary. *Language Policy* 5.3: 337–365(29)
- Bartha, Csilla. 2008. Myth and reality of linguistic others. The situation of linguistic minorities in Hungary. In: *Cahiers d'études hongroises* 14:101-122, 2007/2008.
- Bevándorlók Magyarországon. [Migrants in Hungary] 2009. Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbség-kutató Intézet és az ICCR Budapest Alapítvány által végzett kutatás zárótanulmányai. Budapest, 2009. December. www.mtaki.hu/kutatasi.../bevandorlok_magyarorszagon/MTAKI_ICCR_Bevandorlok_Magyarorszagon.pdf
- Borbély, Anna (2001) *Nyelvcseré* [Language shift]. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet Élonyelvi Osztály.
- Council of Europe (2001) *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Council of Europe/Ministry of Education (2002-2003) *Language education policy profile. Hungary*. Strasbourg/Budapest: Language Policy Division/Ministry of Education Department of International Relations. Available online at: www.coe.int/T/DG4/Linguistics/Source/Profile_Hungary_EN.pdf
- Council of Europe (2009) *Third report submitted by Hungary pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities of the Council of Europe*. (ACFC/SR/III(2009)007) Strasbourg: Council of Europe. Available on-line at: www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Hungary_enpfd
- Erb, Maria (2006) "...wail's lem es so procht hot .../... mert így hozta az élet..." – A nyelvcseré és a nyelvmegegyezés dimenziói a magyarországi németeknél a tarjáni németek példáján [Dimensions of language shift and language maintenance in the case of Tarjan Germans]. In: Tóth, Ágnes / Vékás, János (eds.) *Egység a különbözőségben. Az Európai Unió és a nemzeti kisebbségek* [Unity in diversity. European Union and the national minorities] (pp. 103–136.). Budapest: Friedrich Ebert Stiftung.
- EACEA (2008) *Key data on teaching languages at school in Europe*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Available on-line at: www.eurydice.org Accessed: December 28, 2009.
- European Commission (2005) *Euromosaic III. Regional and minority languages in the new Member States*. Available on-line at: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages/lang-min/euromosaic/> Accessed: October 10, 2006.
- European Commission (2006a) *Europeans and their languages 2005*. On-line document available at: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf Accessed: August 30, 2009.
- European Commission (2006b) Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, L394, 10-12. Available online: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L> Accessed: October 31, 2009.
- European Union (2000) *The history of the European Union*. Available on-line at: http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_en.htm Accessed: August 29, 2009.
- Eurostat (2009) European day of languages. Eurostat Newsrelease, Stat 09/137. Available online at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> Accessed: December 28, 2009.
- Eurydice (2008) *National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms. Hungary, November 2008*. Brussels: European Commission.

Fischer, Márta / Öveges, Enikő (2008) A Világ-Nyelv pályázati csomag háttere és megvalósítása (2003-2006). Áttekintő tanulmány [Background to and implementation of the World-Language grant package (2003-2006). An overview.]. Available on-line at: www.okm.gov.hu/letolt/vilagnyelv/vny_fischer_oveges_090115.pdf Accessed: December 28, 2009.

Fishman, Joshua A. (1991) *Reversing language shift. Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon: Multilingual Matters.

Gal, Susan (1996) Language shift. In: Goebel, Hans / Nelde, Peter Hans / Starý, Zdenek / Wölck, Wolfgang (eds.) *Kontaktlinguistik/Contact linguistics/ Linguistique de contact*. (1. Halbband/ Volume 1/ Tome 1) (pp. 586–94.) Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Gal, Susan (2006) Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology*, 14(2):163–181.

Imre, Anna (2007) Nyelvtanulás, nyelvtanulás, nyelvtudás a középfokú oktatásban [Language teaching, language learning and language proficiency in secondary education.]. In: Vágó, Irén (ed.) *Fókuszban a nyelvtanulás*. (pp. 43-72). Budapest: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. Available on-line at: <http://ofi.hu/tudastar/fokuszban-nyelvtanulas/imre-anna-nyelvtanulas> Accessed: August 29, 2009.

Kontra, Edit H and Bartha, Csilla (forthcoming). Foreign language education in Hungary: Concerns and controversies. *Sociolinguistica* 24.

Majtényi, Balázs (2005) Special Minority Rights and Interpretations of the Nation in the Hungarian Constitution. *Regio Minorities, Politics, Society* (English Edition) 2005(1): 4–20.

Matras, Yaron. (2005) The classification of Romani dialects: A geographic-historical perspective. In: Halwachs, Dieter / Schrammel, Barbara (eds.) *General and applied Romani linguistics*. (pp. 7–26.) Munich: Lincom Europa.

May, Stephen (2001) *Language and minority rights: ethnicity, nationalism, and the politics of language*. London / New York: Longman.

Tinsley, Teresa (2003) Language education in a multi-ethnic society. In: Dupuis, Véronique/Heyworth, Frank/Leban, Ksenija/Szesztay, Margit/Tinsley, Teresa (eds.) *Facing the future: Language educators across Europe*. (pp.39–49). Strasbourg: Council of Europe/ European Centre for Modern Languages.

Vizi, Balázs (2003) Az Európai Unió és a kisebbségi nyelvek [European Union and minority languages.]. In: Nádor, Orsolya / Szarka, László (eds.) *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Közép-Kelet-Európában*. [Linguistic rights, language policy in CEE] (pp. 37–56). Budapest: Akadémiai Kiadó.

Wright, Sue (1997) Language as a contributing factor in conflicts between states and within states. In: *Current Issues in Language & Society* (4.3): 215–237.

Felhasznált jogi dokumentumok:

Act no. 77/1993 on the Rights of National and Ethnic Minorities (*Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségekről*) Amendment 114/2005 on the Election of the Members of Minority Self-Governments

Act no. 79/1993 The Public Education Act (*Közoktatási Törvény*); Amendments 85/1995; 62/1996; 68/1999

Act no. 139/2005 The Higher Education Act (*Törvény a felsoktatásról*)

Act no. 43/2008 to include Gypsy languages (Romani and Beash) under the scope of the commitments of the Republic of Hungary under Article 2(2) of the European Charter for Regional or Minority Languages (*Törvény a Magyar Köztársaságnak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 2. Cikk 2. bekezdése szerinti kötelezettségvállalásai cigány (romani és beás) nyelvekre történő kiterjesztéséről*) Available on-line at: www.complex.hu/kzldat/t0800043.htm/t0800043.htm

Decree no. 130/1995 (X.26.) on the National Core Curriculum, last revision by Government Decree No. 2002/2007 (VII.31).

LANGUAGE POLICY IN THE REPUBLIC OF HUNGARY

FOCUSSING ON LINGUISTIC MINORITIES¹

CSILLA BARTHA

1. Introduction

The Republic of Hungary formally joined the EU with nine other new member states on 1 May 2004. After the fall of the communist regime subsequent governments worked on implementing fundamental changes in the political, economic and educational system. However, the main themes of language policy (e.g. minority education, the teaching and learning of foreign languages etc) in today's Hungary are issues rich in controversies.

Explicit language policy is manifested in laws, decrees and orders, most of which had come into effect before accession to the EU actually took place (e.g. the 1989 amendment of the Constitution, the 1993 Public Education Act, the Government Decrees on the National Core Curriculum in 1995 and the school-leaving ('Matura') exams in 1997). These instruments together with the Minority Act of 1993 and international legal instruments provide the legal framework for minority education. Although Hungary used to be marked by rich linguistic and cultural diversity for centuries, and the preservation of the country's remaining ethnic and cultural diversity may even appear as a constitutional duty (Majtényi, 2005), Hungary is known as a monolingual country (OECD PISA 2006²). While foreign languages are widely taught in public education and private language schools catering for the needs of adults abound, the majority of the Hungarian population does not speak any foreign languages at all³.

Concentrated attention and efforts have brought about changes on the surface: Russian was completely eradicated from the curriculum, the education system was decentralized, new types of schools were founded, freedom of choice of foreign languages was introduced, new assessment techniques have been designed, novel course books have been imported, and borders

¹ Research was supported by the European Commission (Contract No 029124 (CIT6) SSA), EACEA 30/07 (2008-0615/001-001) and by Bolyai János Research Fellowship, BO/00259/07. I am indebted to Edit Kontra, whose results for our co-authored study on foreign language education policy of Hungary have been made use of here

² According to figures from the OECD PISA 2006 database (EACEA, 2008) the ratio of 15-year-old students who say that the language of instruction (Hungarian) is the same as the language they speak at home is 9

³ Statistics provided by the Special Eurobarometer 243 in 2006 reveal that only 42% of the population claim they can actually carry out a conversation in at least one foreign language as opposed to the EU average of 56% (European Commission, 2006a)

have been opened. Nonetheless, these changes can be ordered from above and with a single stroke of the pen (Kontra and Bartha forthcoming). For many years, various political and civic actions have centered upon the legal regulations applying to foreign as well as minority language education in Hungary which can have long-term effects on the de facto linguistic diversity of the country. However, legal protection and new programs per se are not sufficient in dealing effectively with the problems confronting foreign and minority language education: they alone cannot guarantee functional multilingualism where 2+1 languages will be learnt or preserved (Vizi, 2003).

2. Linguistic otherness: minorities in Hungary

2.1. Some data

The proportion of minorities living in the present territory of the Republic of Hungary is nearly 3% by census data and about 8-10% by estimates (See Table 1).

Minorities according to censuses and estimates

Minorities	Census 1990 (Nationality)	Census 2001 (Nationality)	Census 1990 (Mother Tongue)	Census 2001 (Mother Tongue)	Estimated Number
Gypsy/Roma	142 683	189 984	48 072	48 685	400 000-600 000
German	30 824	62 233	37 511	33 792	200 000-220 000
Croatian	13 570	15 620	17 577	14 345	80 000-90 000
Slovak	10 459	17 693	12 745	11 817	100 000-110 000
Romanian	10 740	7 995	8 730	8 482	25 000
Serbian	2 905	3 816	2 953	3 388	5 000-10 000
Armenian	--	620	37	294	3 500-10 000
Polish	--	2 962	3 788	2 580	10 000
Slovenian	1 930	3 040	2 627	3 187	5 000
Ruthenian	--	1 098	674	1 113	6 000
Greek	--	2 509	1 640	1 921	4 000-4 500
Bulgarian	--	1 358	1 370	1 299	3 000-3 500
Ukrainian	--	5 070	--	4 885	2 000
Total	213 111	314 060	137 724	135 788 (-1.41%)	835 000-1 083 955

Source: Central Statistical Office 1990 and 2001 Censuses, Nationality Affiliation⁴

Minority groups vary greatly regarding their social, cultural, economic and linguistic characteristics. However, what they all share is that their members

⁴ On the contrary in 2001 Census 314,060 persons of 10,198,315 assumed affiliation to a national minority, while 135,788 persons indicated one of the minority languages as their mother tongue. 300,627 persons assumed affiliation to national minority cultural values, while 166,366 persons use the minority language in their family and among friends. (Népszámlálás 2001, 2002)

have been living under an unequal division of power for a long time, and the languages spoken by these groups have not undergone the same treatment as the majority language of the state, Hungarian. Most of the groups are at an advanced stage of language shift (Borbély, 2001; Bartha and Borbély 2006).

2.2. Education and language maintenance

There are five main types of educational institutions for national and ethnic minorities as parts of the public education system: mother-tongue, bilingual, language education for minorities, Roma catch-up, and supplementary minority education. Polish, Greek, Armenian, Ruthen and Ukrainian nationalities do not have their own educational system, hence they enforce native language education within the so-called “Sunday schools” system, or the relatively new type of supplementary minority education supported by the state. A vast majority of those choosing minority programs selects language teaching minority education where schools teach the respective minority language as a foreign (!) language based on the National Core Curriculum. In bilingual schools the humanities (history, literature, geography) are taught in the minority language while natural science subjects are taught in Hungarian. Unfortunately mother tongue minority education (in principle only Hungarian language and literature is taught in Hungarian) is less common among the educational options. Though Roma children comprise about 8 per cent of the population in elementary schools until recently neither Romani- nor Boyash-speaking groups had the opportunity to learn (in) their mother tongue at school environment (Bartha 2007).

Data on public education indicate an increasing interest in minority-language education. However, as Imre (2007) emphasised in one of her recent surveys, enrolment trends are favourable as a whole, but they mask some less favourable tendencies: for example, the loss of pupils, and static or declining interest in all the minority languages apart from German. The negative impact of prestigious EU languages/language of wider communication upon the retention of the native language is one of the most important factors (Imre, 2007). According to the National Core Curriculum students are free in principle to choose which foreign language they wish to study: one of the most popular languages in Hungary (English or German), a less frequently learnt language, one of the minority languages, or (and only as a second foreign language) an ancient language like Latin. Regarding FLs, however, the actual choice in most cases depends on teacher availability (Kontra and Bartha forthcoming).

The participation and overrepresentation of Germans in elementary and secondary education is seen to greatly exceed all the other language groups masking the stagnation or decreasing number of pupils and students of other minority groups. Seemingly favourable changes in different statistical data are due to the ever increasing prestige of the German language. The demand for German minority education is motivated by the fact that German has a high market value in many spheres of life (Erb 2006).

On the basis of the Government Report of 2009 we can see a diminishing number of students at secondary level, which is an obvious sign of existing discrepancies between minority rights and their implementation along with the lack of secondary schools with minority sections or programmes in certain regions, imperfect (infra-structural, personal etc) conditions of education compared to majority schools (teachers, textbooks etc.). Among additional external factors, structural changes in secondary education, the introduction of 6- and 8-year secondary schools as well as the reformation of foreign language teaching policy and practice are also responsible for the weak motivation of minority pupils and their parents in the selection of minority secondary schools. With the exception of German, secondary education in any of the minority languages greatly restricts the students' opportunities for upward social mobility and their chances in higher education within the country. All that students can basically obtain is a language teacher's MA and not even in all minority languages.

3. Concluding remarks

Language policy in Hungary is theoretically based on the notions of equality between citizens and of freedom of choice of identity etc (and hence between languages too) as essential signs of ethnic identities. Nevertheless, these rights are not always respected in practice. There is often a significant gap between declared linguistic minority policies (including ratified international legal instruments) on the one hand, and their de facto implementation on the other.

Education should ideally provide a chance for everyone to defy hegemonistic, assimilative ambitions with the hidden objective of hindering the "infiltration" of less preferred language variants (i.e. dialects) into the institutional system of the society. In reality, however, the equality of rights is still a wish in the majority of Hungarian schools, standing in opposition to the attitude

rejecting cultural and linguistic diversity. It seems that elite bilingualism – especially with English and German – is highly valued by and becomes everyday practice among the younger generations of minorities, whereas minority languages in Hungary are seriously endangered. In Hungary one can experience different meanings of bi-/multilingualism and linguistic diversity: ideal/real/elite versus incomplete/folk etc. (See Language Education Profile 2002-2003). Monolingual ideologies and misconceptions are still existent in scientific discourse, influencing the education system, language learning policies and actions, as well as individual and family decisions regarding language choice and school preference. Misconceptions concerning bi- or multilingualism, the widespread concept of deficit (which says that various forms of contact with two or more languages that are different to the perfect knowledge of these languages are detrimental to the person's social, cognitive, emotional development) and the lack of information available for parents and teachers have negative consequences. This ideological climate can be characterised by standardised linguistic diversity, hierarchical heterogeneity of languages (Gal, 2006) as well as the “old model” of (foreign/second/minority) language education (cf. Tinsley, 2003: 48)

Language transmission within the family (c.f. Fishman 1991) is one of the most important questions concerning first language maintenance and stable multilingualism. However, today when linguistic skills in a minority language learned by children at home are limited, a different approach to language education is needed in order to influence language maintenance as well as bi-/multilingualism positively in terms of teacher-training, methodology, coordination and a monitoring system. Although social and ideological climate have changed considerably since the collapse of the communist regime in 1989, linguistic diversity, the expected 1+2 languages and so-called European multilingualism can only be interpreted in an eastern European language context. Many internal as well as external characteristics of linguistic diversity previously identified for the western part of the enlarged EU cannot be taken for granted in its eastern regions (Euromosaic III).

References

- Bartha, Csilla. 2007. Summary. In: Bartha, Csilla ed., *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében*. [Gypsy (Romani/Boyash) Communities and their Languages in the Carpathian Basin] Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 334–342.
- Bartha, Csilla and Borbély, Anna. 2006. Dimensions of linguistic otherness: prospects of minority language maintenance in Hungary. *Language Policy* 5.3: 337–365(29)
- Bartha, Csilla. 2008. Myth and reality of linguistic others. The situation of linguistic minorities in Hungary. In: *Cahiers d'études hongroises* 14:101-122, 2007/2008.
- Bevándorlók Magyarországon. [Migrants in Hungary] 2009. Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbség-kutató Intézet és az ICCR Budapest Alapítvány által végzett kutatás zárótanulmányai. Budapest, 2009. December. www.mtaki.hu/kutatasi.../bevandorlok_magyarorszagon/MTAKI_ICCR_Bevandorlok_Magyarorszagon.pdf
- Borbély, Anna (2001) *Nyelvcseré* [Language shift]. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet Élnyelvi Osztály.
- Council of Europe (2001) *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Council of Europe/Ministry of Education (2002-2003) *Language education policy profile. Hungary*. Strasbourg/Budapest: Language Policy Division/Ministry of Education Department of International Relations. Available on-line at: www.coe.int/T/DG4/Linguistics/Source/Profile_Hungary_EN.pdf
- Council of Europe (2009) *Third report submitted by Hungary pursuant to Article 25, Paragraph 1 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities of the Council of Europe*. (ACFC/SR/III(2009)007) Strasbourg: Council of Europe. Available on-line at: www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_SR_Hungary_enpdf
- Erb, Maria (2006) „...wall's lem es so procht hot .../... mert így hozta az élet...” – A nyelvcseré és a nyelvmegtartás dimenziói a magyarországi németeknél a tarjáni németek példáján [Dimensions of language shift and language maintenance in the case of Tarjan Germans]. In: Tóth, Ágnes / Vékás, János (eds.) *Egység a különbözőségben. Az Európai Unió és a nemzeti kisebbségek* [Unity in diversity. European Union and the national minorities] (pp. 103–136.). Budapest: Friedrich Ebert Stiftung.
- EACEA (2008) *Key data on teaching languages at school in Europe*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Available on-line at: www.eurydice.org Accessed: December 28, 2009.
- European Commission (2005) *Euromosaic III. Regional and minority languages in the new Member States*. Available on-line at: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages/lang-min/euromosaic/> Accessed: October 10, 2006.
- European Commission (2006a) Europeans and their languages 2005. On-line document available at: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf Accessed: August 30, 2009.
- European Commission (2006b) Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). *Official Journal of the European Union*, L394, 10-12. Available online: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L> Accessed: October 31, 2009.
- European Union (2000) *The history of the European Union*. Available on-line at: http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_en.htm Accessed: August 29, 2009.
- Eurostat (2009) European day of languages. Eurostat *Newsrelease*, Stat 09/137. Available online at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> Accessed: December 28, 2009.
- Eurydice (2008) *National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms. Hungary, November 2008*. Brussels: European Commission.

Fischer, Márta / Öveges, Enikő (2008) A Világ-Nyelv pályázati csomag háttere és megvalósítása (2003-2006). Áttekintő tanulmány [Background to and implementation of the World-Language grant package (2003-2006). An overview.]. Available on-line at: www.okm.gov.hu/letolt/vilagnyelv/vny_fischer_oveges_090115.pdf Accessed: December 28, 2009.

Fishman, Joshua A. (1991) *Reversing language shift. Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*. Clevedon: Multilingual Matters.

Gal, Susan (1996) Language shift. In: Goebel, Hans / Nelde, Peter Hans / Starý, Zdenek / Wölck, Wolfgang (eds.) *Kontaktlinguistik/Contact linguistics/Linguistics de contact*. (1. Halbband/ Volume 1/ Tome 1) (pp. 586–94.) Berlin/New York: Walter de Gruyter.

Gal, Susan (2006) Contradictions of standard language in Europe: Implications for the study of practices and publics. *Social Anthropology*, 14(2):163–181.

Imre, Anna (2007) Nyelvtanítás, nyelvtanulás, nyelvtudás a középfokú oktatásban [Language teaching, language learning and language proficiency in secondary education.]. In: Vágó, Irén (ed.) *Fókuszban a nyelvtanulás*. (pp. 43-72). Budapest: Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet. Available on-line at: <http://ofi.hu/tudastar/fokuszban-nyelvtanulas/imre-anna-nyelvtanulas> Accessed: August 29, 2009.

Kontra, Edit H and Bartha, Csilla (forthcoming). Foreign language education in Hungary: Concerns and controversies. *Sociolinguistica* 24.

Majtényi, Balázs (2005) Special Minority Rights and Interpretations of the Nation in the Hungarian Constitution. *Regio Minorities, Politics, Society* (English Edition) 2005(1): 4–20.

Matras, Yaron. (2005) The classification of Romani dialects: A geographic-historical perspective. In: Halwachs, Dieter / Schrammel, Barbara (eds.) *General and applied Romani linguistics*. (pp. 7–26.) Munich: Lincom Europa.

May, Stephen (2001) *Language and minority rights: ethnicity, nationalism, and the politics of language*. London / New York: Longman.

Tinsley, Teresa (2003) Language education in a multi-ethnic society. In: Dupuis, Véronique/Heyworth, Frank/Leban, Ksenija/Szesztay, Margit/Tinsley, Teresa (eds.) *Facing the future: Language educators across Europe*. (pp.39–49). Strasbourg: Council of Europe/ European Centre for Modern Languages.

Vizi, Balázs (2003) Az Európai Unió és a kisebbségi nyelvek [European Union and minority languages]. In: Nádor, Orsolya / Szarka, László (eds.) *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Közép-Kelet-Európában*. [Linguistic rights, language policy in CEE] (pp. 37–56). Budapest: Akadémiai Kiadó.

Wright, Sue (1997) Language as a contributing factor in conflicts between states and within states. In: *Current Issues in Language & Society* (4.3): 215–237.

Legal documents cited:

Act no. 77/1993 on the Rights of National and Ethnic Minorities (*Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségekről*) Amendment 114/2005 on the Election of the Members of Minority Self-Governments

Act no. 79/1993 The Public Education Act (*Közoktatási Törvény*); Amendments 85/1995; 62/1996; 68/1999

Act no. 139/2005 The Higher Education Act (*Törvény a felsoktatásról*)

Act no. 43/2008 to include Gipsy languages (Romani and Beash) under the scope of the commitments of the Republic of Hungary under Article 2(2) of the European Charter for Regional or Minority Languages (*Törvény a Magyar Köztársaságnak a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartája 2. Cikk 2. bekezdése szerinti kötelezettségvállalásai cigány (romani és beás) nyelvekre történő kiterjesztéséről*) Available on-line at: www.complex.hu/kzldat/t0800043.htm/t0800043.htm

Decree no. 130/1995 (X.26.) on the National Core Curriculum, last revision by Government Decree No. 2002/2007 (VII.31).